

ÖZBEKİSTAN’DA KORONAVİRÜS PANDEMİSİ DÖNEMİNDE İMTİYAZLI VERGİLERLE TARIM SEKTÖRÜNÜN TEŞVİK EDİLMESİ

Doç. Doktor A.H. TAŞKULOV⁶

Günümüzde dünyanın en güncel problemi olan koronavirüs pandemisi, dünya nüfusunun sosyal yaşamını ve psikolojik durumunu olumsuz etkilemesiyle beraber işsizlik oranının daha da yükselmesine ve nüfus gelirlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Böylece küresel ekonomide tüm sektörlerde kriz ortaya çıkarma tehlikesini yaratmaktadır.

Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği’nin sunduğu bilgilere göre dünya çapında hava seferlerinin zorunlu olarak durdurulması sonucunda sektör toplam 113 milyar dolarlık zarara uğrayabilir. Koronavirüs yayılmaya başlamasından sonra havacılık şirketleri senetlerinin fiyatlarında % 25 düşüş görüldü. Böyle bir durumda şirketlerin yüzde 75’inin mali stokunun en çok üç ayda biteceği tahmin edilmektedir. Avustralya’nın ikinci büyük havayolu şirketi sayılan Virgin Australia şirketi krizden dolayı iflaslık yüzünden kendi isteğiyle dış yönetime geçtiğini ilan etti bile⁷.

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi’nin (WTTC) tarafından verilen bilgilere göre dünya ülkeleri krizi önlemek amacıyla turizmi desteklemeye yönelik tedbirleri almadıkları takdirde pandemi nedeniyle dünyada yaklaşık 75 milyon kişi işsiz kalabilir⁸.

Koronavirüs pandemisi koşullarında ziraat sektörünün desteklenmesi gıda güvenliğini sağlamakla bağlı olan önemli bir süreç olarak bilinmektedir. Uluslararası örgütler, dünyada

⁶ Tirmiz Devlet Üniversitesi Rektörü. Özbekistan.

⁷ <https://ru.euronews.com/2020/04/21/virgin-australia-financial-collapse>

⁸ <https://wtcc.org/en-us/COVID-19/Member-Hub>

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

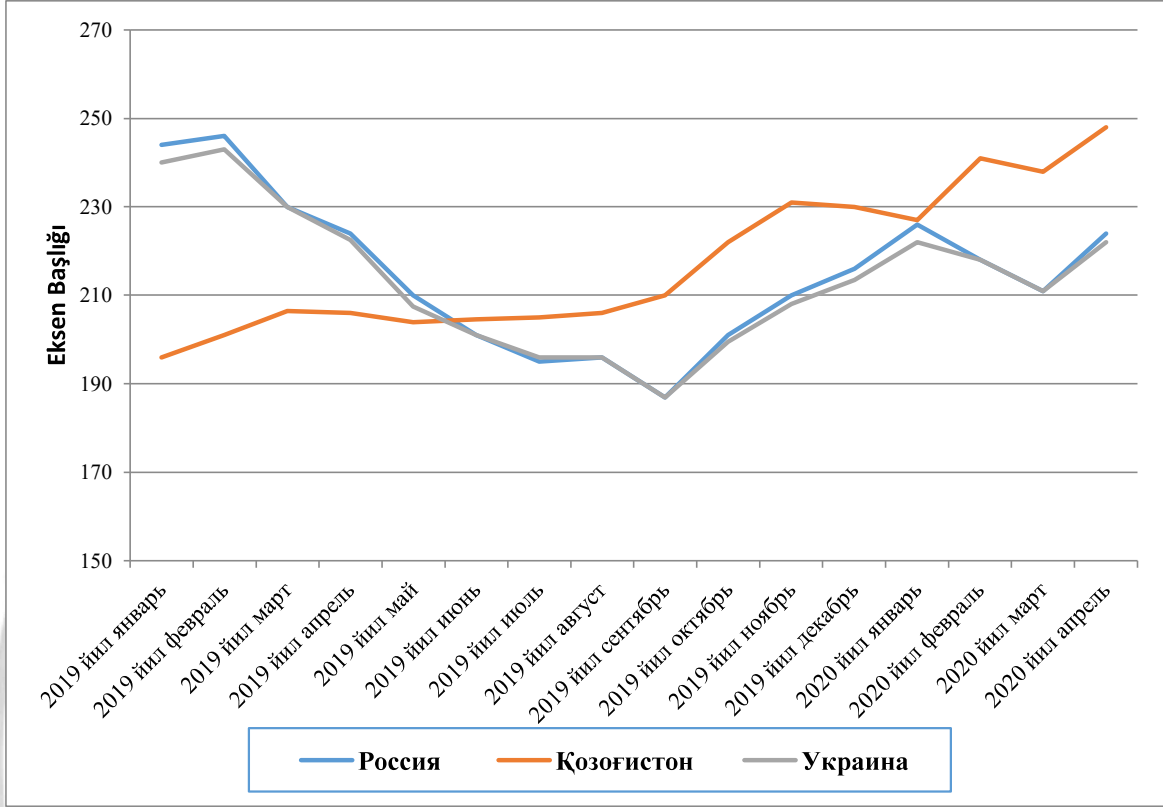
ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

devam etmekte olan pandemi koşullarında tarım ürünlerinin yetiştirilmesine ve böylece gıda güvenliğinin sağlanmasına, bu konuyla ilgili meselelere büyük önem vermektedir.

Dünyada gıda ve tarım ürünleri meseleriyle ilgilenen en büyük örgütlerden biri olan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından verilen bilgilere göre Avrupa ve Merkezi Asya'da 2020 yılında buğday üretimini arttırmak için uygun koşullar mevcuttur. Kuzeyde sonbahar buğday hasatına erken olmasına rağmen 2020 yılında da 2019 yılında olduğu gibi verimliliğin yüksek olacağını tahmin etmek mümkün. Çünkü verimliliğin ilk belirtilerini görmektedir. İlk tahminlere göre 2020 yılında dünya çapında 763 milyon ton buğday yetiştirilecektir. 2019 da olduğu gibi yüksek verimlilik sağlanacaktır⁹.

2019 yılının başından 2020 yılının ilkbaharına kadar dünyada buğday ihracat fiyatlarında büyük bir değişme olmadı. 2019 yılında sağlanan ürün stoku sayesinde 2020 yılının şubat-mart aylarında fiyatlarda düşüş bile oldu. Buna rağmen Rusya, Ukrayna ve Kazakistan gibi buğday ihraç eden ülkelerde nisan ayında COVID-19 pandemisi nedeniyle meydana gelen panik yüzünden gıda ürünlerine olan talep artarak ihracat fiyatlarında artış oldu.

⁹ <http://www.fao.org/3/ca8869ru/CA8869RU.pdf>

1.şema. Rusya, Ukrayna ve Kazakistan'da yetiştirilen buğday ihracat fiyatlarının değişmesi (ton için ABD dolarında) ¹⁰

Bilgilere göre 2019 yılının Nisan ayında Kazakistan'da buğday ihracat fiyatı bir ton için 206 ABD doları olup, 2020 yılının Nisan ayında yüzde 20 artarak 248 doları oluşturdu. Belirtildiği gibi 2020 Şubat ayında buğday fiyatı önce 241 dolar oldu. Daha sonra mart ayında 238 dolara inmiş, ama nisan ayında fiyatlar değişerek, 248 dolara kadar yükselmiştir. Ukrayna ve Rusya'da da buğday ihracat fiyatlarında istikrarlık sağlanmıştır. Fakat 2020 yılının şubat –mart aylarında biraz düşüş olmuş. Nisan ayında yüzde 6 artışla 222-224 dolara ulaşmıştır. Bilindiği gibi Özbekistan, Kazakistan'dan un ithal etmektedir. Dolayısıyla nisan

¹⁰ Europe and Central Asia: Regional food market situation and policy bulletin in response to the COVID-19 pandemic. FAO. Rome, Italy. 29 April 2020 - Issue 1.

ayında Özbekistan’da un fiyatlarında biraz artış oldu. Mayıs ayında ise fiyatlarda yine düşüş sağlandı.

Tim dünyada yaşanmakta olan koronavirüs pandemisi döneminde ekonominin devlet tarafından desteklenmesi çok önemlidir. Diğer sektörlerde olduğu gibi tarım sektörünü de devlet tarafından vergi imtiyazlarıyla desteklemek amacıyla Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının bir kaç Fermanı kabul edildi. Vergi sisteminde devlet destekleriyle ilgili, imtiyazların uygulanmasıyla ilgili Fermanlar şunlardır:

1. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 19 Mart 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi ve küresel kriz durumlarının ekonomi sektörlerine olumsuz etkisini azaltmaya yönelik öncelikli tedbirler hakkındaki” PF-5969 sayılı Fermanı;
2. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 3 Nisan 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi döneminde nüfusu, ekonomi sektörlerini ve girişimciliği desteklemeye yönelik ek tedbirler hakkındaki” PF-5978 sayılı Fermanı;
3. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 27 Nisan 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi döneminde nüfusu ve girişimciliği desteklemeye yönelik ek tedbirler hakkındaki” PF-5986 sayılı Fermanı;
4. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 18 Mayıs 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi döneminde nüfusu ve girişimciliği desteklemeye yönelik sıradaki tedbirler hakkındaki” PF-5996 sayılı Fermanı;
5. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 28 Mayıs 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisinin olumsuz etkisini azaltmak için turizm sektörünü desteklemeye yönelik tedbirler hakkındaki”i PF-6002 sayılı Fermanı.

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 19 Mart 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi ve küresel kriz durumlarının ekonomi sektörlerine olumsuz etkisini azaltmaya yönelik öncelikli tedbirler hakkındaki” PF-5969 sayılı Fermanına uygun olarak tarım ürünlerinin maliyetini azaltmak, fiyatları düşük tutmak ve vergilerin payını azaltmak amacıyla arazileri

sulama sürecinde kullanılan su hacmi için su kaynakları kullanım vergisi oranları iki kat düşürüldü.

Ferman sayesinde toplam 83 bin tarım işletmesinin bu imtiyazdan yararlanması, su kullanım vergisini az ödeyerek tarım işletmelerinin 150 milyar sum tasarruf etmesi öngörülmüştür¹¹.

Özbekistan’da koronavirüs pandemisi döneminde tarım arazilerini sulamak işlerinde kullanılan su hacmi için su kullanım vergisinin azaltılması¹²

Faaliyet alanı	1 hektar arazi için ortalama su hacmi	1 hektar için vergi hacmi (önce)	1 hektar için vergi hacmi (yeni ferman gereğince)
Pamuk üretimi	6100 m ³	854,0	427,0
Hayvancılık	3100 m ³	434,0	217,0
Sebze üretimi	11000 m ³	1540,0	770,0

Yerel yönetim kurumları tarafından girişimcilere emlak vergisi, arazi vergisi, su kaynakları kullanım vergisini ödemelerinde faizsiz erteleme imkanı sağlandı. Artık tarım işletmeleri 2 yıla kadar süre içerisinde vergileri taksitlerle ödeme imkanına sahiptirler.

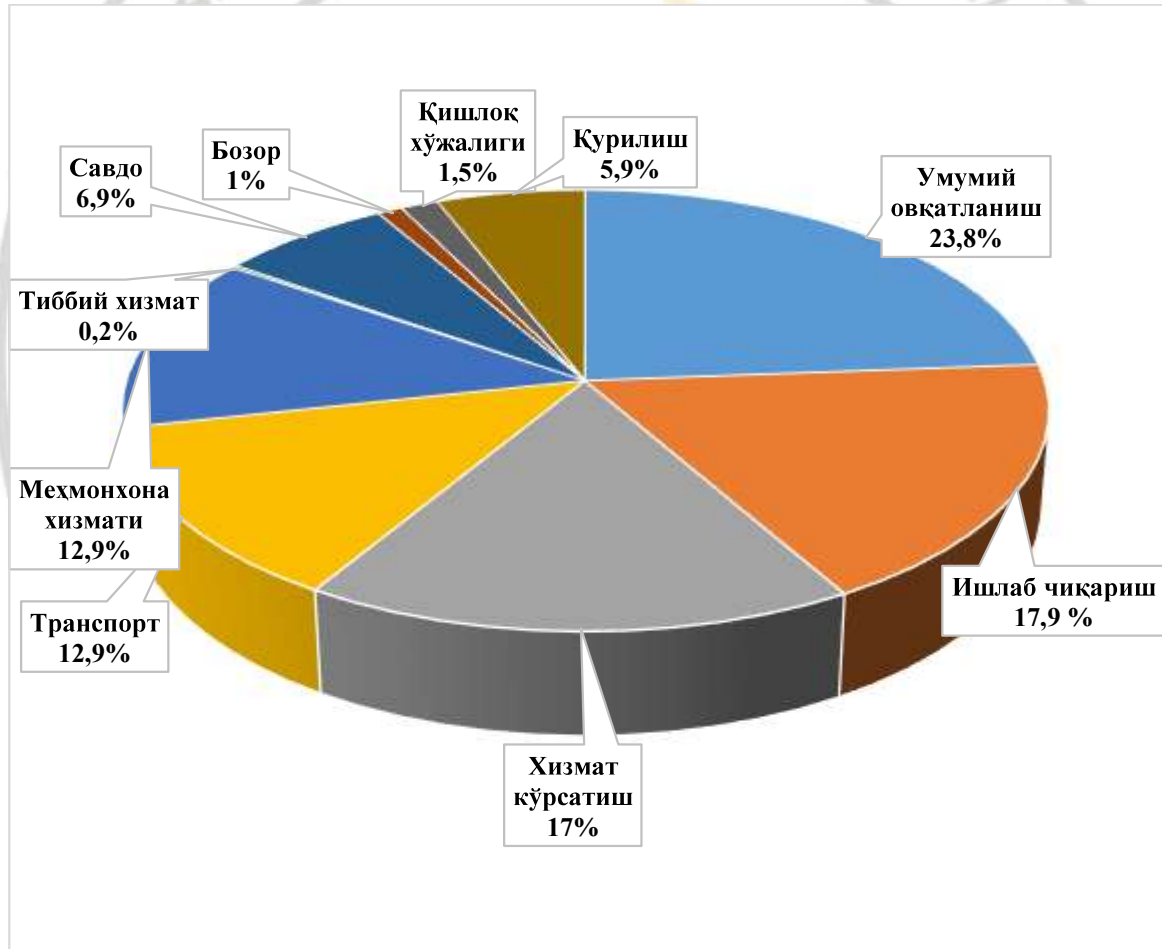
Söz konusu Ferman gereğince yerel yönetim kurumlarına girişimciler için emlak vergisi, arazi vergisi su kullanım vergisi gibi vergi ödemelerini 6 ay erteleme yetkisi verildi.

¹¹ www.soliq.uz. bilgilerine göre hazırlandı.

¹² Bazarov.A. Üç Paket kriz önlemleri: vergi imtiyazları ve indirimlerini kaçırmayın. Vergilendirme ve muhasebe dergisi. №5, 2020. Три пакета антикризисных мер что не пропустить в налоговых льготах и преференциях. Журнал налогообложение и бухгалтерский учет. .

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanınının 27 Nisan 2020 tarihli “Koronavirüs pandemisi döneminde nüfusu ve girişimciliği desteklemeye yönelik ek tedbirler hakkındaki” PF-5986 sayılı Fermanına göre yerel yönetim kurumlarına su kaynaklarını kullanım vergisi, arazi vergisi, emlak vergisi ödemelerini geciktirme süresini 2 yıla kadar uzatma yetkisi de verildi. Özbekistan Devlet Vergi Komitesininin verilerine göre karantin döneminde özel kesim temsilcilerine toplam 6766.7 milyon sum hacmindeki vergilerin ertelenmesine izin verilmiştir.

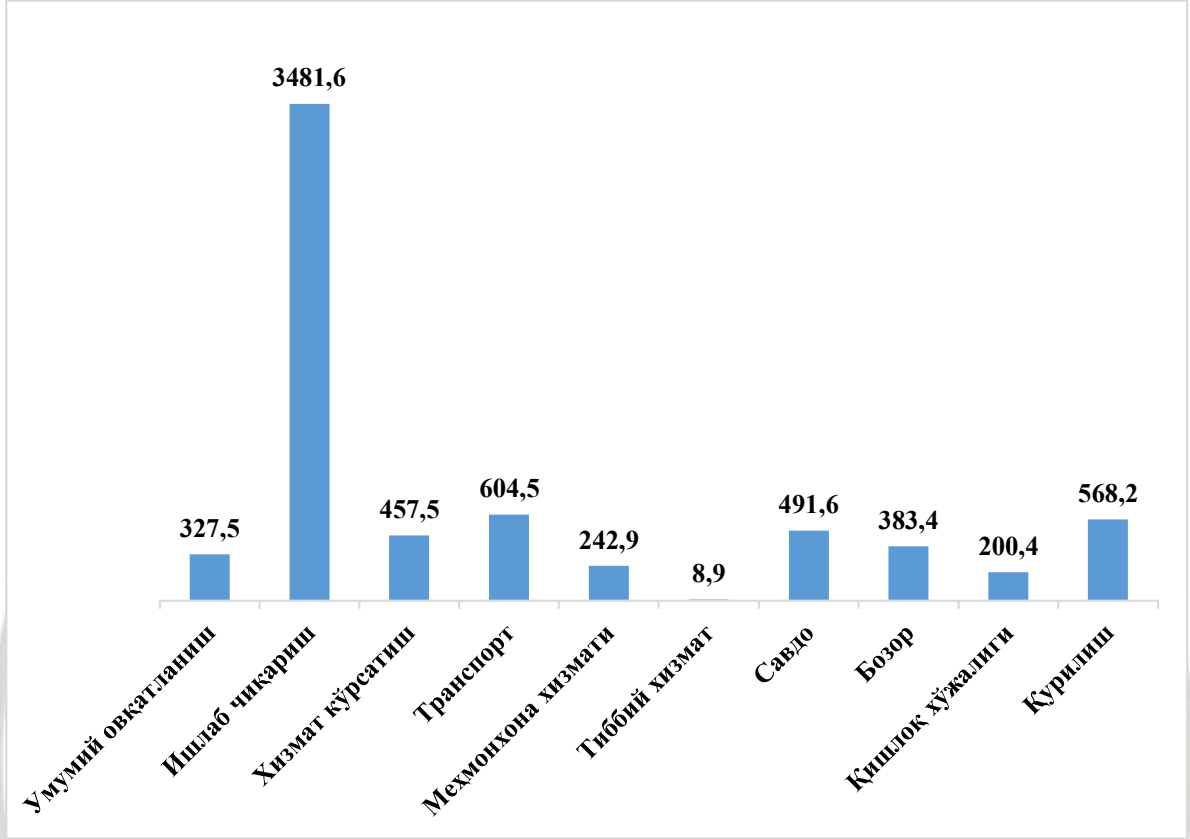
2.şema. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 19 Mart 2020 tarihli 5969 sayılı Fermanı gereğince sunulan vergi imtiyazlarının sektörlerde dağılımı¹³.

Sektörlerde sağlanan vergi imtiyazları incelendiğinde vergileri geciktirme imkanına sahip şirketlerin çoğunu genel yemek şirketleri oluşturduğunu görebiliriz. Bu şirketler yüzde 23.8'i oluşturmaktadır. Bu durum karantin döneminde en çok zarara uğrayanların yemek sektörü olmasıyla açıklanabilir. Karantin başlamasından sonra hemen kapatılmış olan restoran ve lokantalar hala tam kapasiteyle çalışmamaktadır. Bu sektörde sadece evlere yemek teslim etme hizmetleri sunulmaktadır. İmtiyazların sunulduğu şirketlerin yüzde 17.9'unu sanayi, %17' sini servis şirketleri, % 12.9'unu taşımacılık sektöründeki şirketler oluşturmaktadır. Oteller ise % 12.9'u oluşturuyor. Belirtmek gerekiyor ki, pandemi döneminde en çok zarar gören sektörler hava taşımacılığı, turizm ve otelcilik oldu. Bundan dolayı söz konusu sektörlere özel imkânlar, avantajlar sağlandı. 1 Nisan 2020 tarihinden 31 Aralık tarihine kadar “Uzbekistan Airways” Hisseli Şirketi, “Uzbekistan Airports” Hisseli Şirketi ve onların bölümleri, “Özbekistan Hava Seyrüsefer Merkezi” Devlet Üniter işletmesi gibi kuruluşlar, turizm şirketleri, oteller arazi vergisi ve emlak vergisinden muaf tutulacaktır. Bunun dışında, sosyal verginin indirimli bir oranda yani % 12 yerine % 1 oranda ödenileceği belirlendi¹⁴.

Tarım sektörü için sağlanan ayrıcalıklar, imtiyazlar ekonomik kuruluşlara verilen imkânların yüzde 1.5'ini oluşturmaktadır. Bu ise toplam 200.4 milyon sum demektir. Tabii ki tarım şirketlerinin su kullanım vergisini indirimli oranda ödemeleri sonucunda tasarruf ettikleri paralar buna dâhil değildir.

¹³ Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Vergi Komitesinin resmi sitesi (www.soliq.uz) bilgilerine dayanılarak yazar tarafından hazırlandı.

¹⁴ Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 3 Nisan 2020 tarihli Koronavirüs pandemisi döneminde nüfüsü, ekonomi sektörlerini vergiışimciliği desteklemeye yönelik ek tedbirler hakkındaki PF-5978 sayılı Fermanı

3.şema. Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 19 Mart 2020 tarihli PF-5969 sayılı Fermanına uygun olarak ertelenen vergi hacmi, milyon sum¹⁵.

Yukarıdaki diagramda görüldüğü gibi ödenmesi ertelenen vergiler hacminde sanayi işletmelerinin elde ettikleri imkânlar en büyük imtiyazı oluşturmaktadır. Toplam hacmin yüzde 51.4'ü, yani 3481.6 milyon sum demektir. Sanayi işletmelerini taşımacılık, inşaat ve ticaret sektöründe faaliyet yapan şirketler izlemektedir.

Özbekistan'da pandemi koşullarında tarım sektörünü destekleme ve gıda güvenliğini sağlamaya yönelik olarak kabul edilen en önemli kararlardan biri Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının "Koronavirüs pandemisi döneminde gıda güvenliğini sağlamak, mevcut

¹⁵ <https://soliq.uz/press-services/news/show/dsq---million-somlik-soliqlar-muddati-kechiktirildi>

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

kaynakların makul kullanımını sağlamak, tarım sektörünün devlet tarafından desteklenmesine yönelik tedbirler hakkındaki 4700 sayılı Kararıdır. Bu karar, kullanılmamakta olan ve yer altı su yedeklerinin bulunduğu arazilerin tekrar kullanıma sunulmasını, tarım ürünlerini yetiştirmek için vatandaşlara imtiyazlı koşullarda verilmesini, gereken mali desteklerin ilçeler bütçesinden sübvansiyon şeklinde uygulanmasını öngörmektedir.

Krizi önleme programı çerçevesinde tahsis edilen fonlardan ilçe bütçelerine arazilerin kullanıma sunulması için 300 milyar sum verilmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte tarım ürünlerini üreten girişimcilerin elde ettikleri kazançlarından ödedikleri gelir vergisi % 0 oranla alınacaktır. Tarım ürünlerini yetiştirmek ve saklamak için kullanılan, ipek böceği yetiştiriciliğinde kullanılan, tarımsal işletmelerin bilançosunda bulunan mülkün yıllık ortalama artık değeri tüzel kişilerin mülkiyeti üzerindeki vergi hesaplanırken vergi matrahından azaltılacak. Tarım şirketleri, damla sulama sisteminin uygulandığı araziler ve yeni tahsis edilmekte olan araziler için 5 sene arazi vergisinden muaf tutulacak. Yeni oluşturulmakta olan bahçeler, üzüm bağları, dut bahçelerinin bulunduğu araziler için de 3 yıl muafiyet imtiyazı sunulmaktadır.

Sonuç olarak şunu belirtmek gerekiyor ki Özbekistan’da koronavirüs pandemisi ve küresel kriz durumlarının tarım sektörüne olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler aşağıdaki yönleri kapsamaktadır:

- İç piyasada gıda güvenliğini sağlamak amacıyla tarım ürünleri üretiminde istikrarlığı korumak;
- Ekonomik zorluklarla karşılaşan üreticilere vergi imtiyazlarını sunmak, vergileri ödeme sürelerini ertelemek yoluyla tarım ürünleri üretimini ve ihracatını teşvik etmek, köylerde yaşayan nüfusun gelirlerinin azalmasını önlemek;
- Yer altı su yedeklerinin bulunduğu arazileri kullanıma sunmak, yeni iş yerlerini oluşturmak, işsizlik oranının yükselmesini önlemek.

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2020 – 2
World Journal of Yörük-Türkmen Studies, 2020– 2

ISSN: 2717-6584, 2020-2 / KAZAKİSTAN Özel Sayısı

